

MUHASEBE MESLEĞİNİN SEÇİLMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: YALOVA VE BİLECİK İLLERİ ÖRNEĞİ

Ahmet GÖKGÖZ¹
Mustafa ZEYTİN²

ÖZ

Muhasebe mesleği, Türkiye’de 1989 yılında kabul edilen 3568 sayılı kanun ile yasal statüsüne kavuşmuştur. Tüm meslek gruplarında olduğu gibi muhasebe mesleğinin de seçiminde etkili olan birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğini seçmelerini etkileyen faktörleri ve bu faktörlerin önem derecelerini incelemektir. Bu amaçla Yalova ve Bilecik illerinde çalışan muhasebe meslek mensuplarına yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, muhasebe meslek mensuplarının bu mesleği seçmelerini etkileyen faktörler altı grup altında toplanmış ve mesleğin saygın bir sosyal statü sunması, masa başı işlerden olması ve gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi açıklayıcılığı yüksek olan faktörler olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe mesleği, Muhasebe meslek mensubu, Meslek seçimi, Faktör analizi.

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M49.

EXAMINING THE FACTORS AFFECTING THE SELECTION OF ACCOUNTANCY PROFESSION: YALOVA AND BİLECİK CASES

ABSTRACT

The profession of accountancy gained a legal status by the Act 3568 that was put into effect in 1989. There are many factors that are important in preference of the accounting profession as are in the all profession groups. The purpose of this study is to examine the factors that affect the choice members of accountancy profession. In order to achieve this purpose, a research was conducted on accountants working in Yalova and Bilecik cities. Findings revealed that the factors affecting the selection of accountancy profession combined into six groups and the factors called providing respected social status, being indoor job, and the opinion of maintaining the importance in the future were determined as higher explanatory factors than others.

Keywords: The profession of accountancy, Accountant, job selection, Factor analysis.

JEL Classification: M40, M41, M49.

¹ Öğr.Gör. Yalova Üniversitesi, Yalova Meslek Yüksekokulu, agokgoz@yalova.edu.tr

² Öğr.Gör. Bilecik Üniversitesi, Söğüt Meslek Yüksekokulu, mustafa.zeytin@bilecik.edu.tr

1. Giriş

Meslek; tutulan yol, bir kişinin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş, uğraş, çığır, okul, ekol olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2001:2). Meslek, kişinin ve ailesinin geçimiyle ilgilidir. Bu kapsamda yapılan bir tanıma göre meslek: “Bir kimsenin hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için yaptığı iş.” olarak tanımlanır (Çolaklar, 2004:9). Bu tanımlar kapsamında yeni, geniş ve bütünlük bir tanım ortaya konulabilir. Buna göre meslek; bilgi, özen, güvenilirlik olguları ile bütünleşmiş; iş disiplininin tüm özelliklerini içeren bir uğraş alanı (Seviğ, 2001:2), ekol olup bir kimsenin hayatını, geçimini sağlamak için önceden seçerek, öğrenimini ve eğitimi gördüğü, kendini verdiği, yeteneklerini ortaya koyduğu iş, düşünce ve topluma hizmet alanıdır (Düzmen, 2003:6).

Kuzgun’a göre (2000) meslek; kişinin en önemli kaynağı olup, onun etraftan saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurmasına, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren bir etkinlik alanıdır. Bütün bu sayılanlardan dolayı meslek seçimi, bireyin yaşamında çok önemli bir olaydır. Çünkü bir birey, meslek seçerken belli bir çalışma ve yaşam biçimini seçmiş olur (Sarıkaya ve Khorshid, 2009:394).

Ünalın’a göre (2001), meslek sadece para kazanma aracı değil, her şeyden önce yetenekleri kullanma, kendini gerçekleştirme ve geliştirme yoludur. Kişi kendisine haz veren bir işi yaptığında yorgunluk duymaz ve “stres” denilen iş hastalığına tutulmaz.

Meslek sahibi olan bireylere bakıldığında sadece para kazanmak için meslek sahibi olmadıkları, aksine maddi durumu iyi olan, çalışma ihtiyacı bulunmayan kişilerin dahi meslek sahibi oldukları kolaylıkla görülmektedir. Bu durumda, mesleğin sadece para kazanmak için yapılmadığı, aynı zamanda kişisel yetenekleri kullanma ve geliştirme yolu olduğu da ifade edilebilir. Bu yol -genel olarak- bireyin karakter özelliklerini, hayallerini, hayat görüşünü ve manevi değerlerini de belirler. (Can vd., 2010: 2) Bu bağlamda meslek seçmek hayat biçimini de seçmek demektir (Yanikkerem vd., 2004: 61).

Bireylerin yaşamlarında en önemli kararlarından birisi meslek seçimidir. Sözü edilen kararın verilmesi; kişinin değer yargıları, ilgi ve inançları gibi birçok faktörden etkilenen karmaşık bir süreçtir (Gülten vd., 2007: 50). Bireylerin mevcut bilgi birikimlerinin, kişisel ilgilerinin, sahip oldukları değerlerin, elde edecekleri tatmin ve kişisel özelliklerin meslek seçiminde bireyleri etkilediği görülmektedir (Tokar vd., 1998: 115-153). Bunların yanı sıra sosyo-ekonomik durum ve aile gibi faktörlerin de meslek seçiminde -ülkeler ve kültürler arasında farklılık göstermekle birlikte- önemli rol oynadıkları görülmektedir (Brown, 2002: 48-56).

Uzmanlık gerektiren ve bünyesinde birçok zorluğu barındıran muhasebe mesleğinin de seçilmesinde birçok kişisel, çevresel, karakteristik ve mesleğe özgü faktörler mevcuttur (Can vd. 2010:2). Muhasebe mesleği; bilgi ve yeterliliğin yanı

sıra bazı etik değerlere¹ de sahip olmayı gerektiren bir meslektir. Muhasebe mesleği, bilindiği üzere, ülkelerin ekonomik yapısını oluşturan özel ve kamu işletmelerinin muhasebe ve denetim ile ilgili tüm iş ve işlemlerinin yasalara, kurallara, ilkelere, standartlara ve yöntemlere dayalı olarak tarafsız, nesnel, sır tutar ve güvenilir bir tutumla gerçekleştirilmesini sağlayan bir iş alanıdır (İbiş, 2002:134). Muhasebe meslek mensubu ise, işletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir şekilde işleyişini sağlama ve kaydetme, faaliyet sonuçlarını ilgili mevzuat çerçevesinde denetleme ve değerlendirmeye tabi tutarak, gerçek durumu işletme ile ilgililere tarafsız bir şekilde sunma görevlerini yerine getiren, yüksek meslekî standartlara sahip, topluma karşı sorumluluk duygusu ile hareket eden, 3568 sayılı kanunda belirtilen genel ve özel şartları taşıyan kişidir. (Ayboğa, 2003:331)

Muhasebe mesleği ekonomik, sosyal, finansal ve teknolojik alanlarda ortaya çıkan değişikliklerle birlikte artan oranda önem kazanmaya başlamış ve günümüzde toplum ve ticaret hayatı içinde oldukça etkili bir konuma gelmiştir (Akbulut, 1999: 125). Söz konusu mesleğin zaman içinde kazandığı önem ve saygınlığın; mesleğin tercih edilme sebepleri arasında yer alan önemli faktörlerden olduğu görülmektedir (Can vd., 2010: 3). Daha önce de belirtildiği gibi muhasebe mesleğinin seçilmesini etkileyen kişisel, çevresel ve mesleğe özgü birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışma, belirtilen faktörlerin ve önem derecelerinin belirlenmesi amacıyla Yalova ve Bilecik illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarına yönelik olarak yapılmıştır.

2. Teorik Çerçeve

İlgili literatür incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğini seçmelerini etkileyen faktörlerin incelenmesi üzerine yapılan çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

Ömürbek ve Usul (2008), Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çorum, Denizli, Edirne, Isparta, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Manisa, Mersin, Muğla ve Zonguldak illerinde faaliyet gösteren 309 muhasebe meslek mensubu üzerinde muhasebe mesleğini seçme nedenleri üzerine bir anket çalışması yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucunda; “bağımsız olarak çalışma imkânı sunması”, “meslekte her zaman iş bulunabilmesi”, “mesleğin prestij sağlaması”, “ofis ortamında çalışma imkânı sunması”, “gelecekte fırsatlar yaratacağı düşüncesi”, “çalışma saatlerinin esnek olması” ve “çalışma koşullarının iyi olması” gibi seçeneklerin meslek seçimini etkileyen faktörler arasında ilk sıralarda olduğu görülmektedir.

Can, Karaca ve Gökgöz’ün (2010) Sakarya ilinde faaliyet gösteren Balkan kökenli muhasebecilerin muhasebe mesleğini seçmesini etkileyen faktörler üzerine yaptığı çalışmada ise; “alınan eğitim ve öğretimin mesleğe uygun olması”, “rol modellerin meslekten olması”, “mesleğin bağımsız çalışma imkânı sunması”, “bilgi ve tecrübeye dayalı bir meslek olması”, “mesleğin gelecekte de önemini koruyacağı

¹ Bağımsızlık, tarafsızlık, standartlara uyma, gizlilik, reklam yasağı, meslek onuru ile bağdaşmayan faaliyetler vb.

düşüncesi” ve “meslekte yükselme imkânının olması” gibi seçeneklerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Ahmedi, Helms ve Nodoushani'nin (1995) Amerika'da 500 muhasebeci üzerinde yaptığı araştırmada; “seçilen mesleğin çalışanlara sağladığı kazanç”, “çalışma saatleri ile çalışma saatlerindeki esneklik”, “iş gereği seyahat olanakları ve düzeyi”, “işin, sakın iş veya heyecanlı bir iş olması” ve “seçilen meslekte aile bireylerine zaman ayırabilme imkânı sağlaması” gibi faktörlerin meslek seçiminde önemli olduğu belirtilmektedir.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmanın amacı, muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğini seçmelerinde etkili olan faktörleri ve bu faktörlerin önem derecelerini belirlemektir.

Araştırmanın evrenini muhasebe meslek mensubu tanımına giren ve Yalova ve Bilecik illerinde mesleklerini icra eden bütün muhasebe meslek mensupları (serbest muhasebeci, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirler) oluşturmaktadır. Sözü edilen illerin seçilmesinin nedeni sanayi merkezlerine yakın konumda bulunmalarından dolayı mevcut potansiyellerinin üzerinde ticaret hacmi bulunan illerden olmalarıdır. Yalova ve Bilecik illerinin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları'ndan (Mayıs 2010 tarihi itibarıyla) alınan bilgiye göre, odaya kayıtlı 352 muhasebeci bulunmaktadır. Odaya kayıtlı 352 muhasebeciden kolayda örnekleme yöntemine göre seçilen 127 meslek mensubuna yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Anket formları¹, daha sağlıklı sonuçlar alınması amacıyla, bizzat araştırmacı tarafından meslek mensuplarıyla yüz yüze görüşülerek doldurulup, veriler SPSS 16.0 programıyla değerlendirilmiştir. Anket sonuçları tek grup t-testi'ne tabi tutularak geliştirilen hipotezlerin doğruluğu incelenmiştir. Ayrıca veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını test etmek için korelasyon ve KMO testleri yapılmıştır. KMO testi maddelerin/değişkenlerin tutarlılığı olarak adlandırılmaktadır (Pett vd., 2003:77). Dolayısıyla faktör analizi için uygulanması gerekli olan bir testtir. Bu testler sonucunda veri seti faktör analizine uygun olduğu için analize tabi tutulmuştur.

¹ Anket formunun hazırlanmasında aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır:

- ÖMÜRBEK, V. ve USUL, H. (2008), “Muhasebe Mesleğinin Seçilmesinde Etkin Olan Etkenlerin Faktör Analiziyle İncelenmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ocak-2008, Sayı:37, ss: 164-173.
- DİNÇ, E. (2008), “Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksek Okulu – Muhasebe Programı Üzerine Bir Araştırma”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2, ss. 90-106.
- DURER, S. (2010), “Muhasebe Alanında Ders Veren ve Araştırma Yapan Akademisyenlerin Meslek Tercihinde Etkili Olan Faktörler”, <http://anket.marmara.edu.tr/v2/survey.php?sid=240>, 08.05.2010.
- CAN, A.V., N. KARACA ve A. GÖKGÖZ (2010), “Balkan Kökenli Muhasebecilerin Muhasebe Mesleğini Seçme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği”, 2. Uluslar arası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi, Prizren-Kosova.

4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amaçları çerçevesinde muhasebe meslek mensupları ile yüz yüze görüşmeler ve literatürde yapılan çalışmaların incelenmesi sonucu geliştirilen hipotezler şu şekildedir:

H₁ : Anne-baba yönlendirmesi muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₂ : Okul arkadaşları muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₃ : Okuldaki eğitmenler muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₄ : Rol modelin muhasebe mesleğinden olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₅ : Şans, kader veya tesadüf muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₆ : Mesleğin gelirinin iyi olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₇ : Alınan eğitimin mesleğe uygun olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₈ : Mesleğin saygın bir sosyal statüsünün olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₉ : Mesleğe duyulan özel ilgi muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₀ : Sayısal alan olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₁ : Bağımsız çalışma imkânı sunması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₂ : Baba mesleği olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₃ : Zihinsel özellikler (zeka, kapasite vs.) muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₄ : Meslekte kolay iş bulabilme imkânı olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₅ : Meslekte yükselme imkânının olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₆ : Bir kentli mesleği olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₇ : Gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkindir.

H₁₈ : Fazla sermaye gerektirmeyen bir meslek olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkidir.

H₁₉ : Masa başı işlerden olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkidir.

H₂₀ : Çalışma saatlerinin esnek olması muhasebe mesleğini seçmede önemli bir etkidir.

5. Araştırmanın Bulguları

Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri hakkındaki bilgiler, tablolar yardımıyla aşağıda verilmiştir:

Tablo 1: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Unvanlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
SM	33	26,0	26,0	26,0
SMMM	94	74,0	74,0	100,0
YMM	0	0,0	0,0	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 127 muhasebe meslek mensubu, unvanlarına göre incelendiğinde %26'sının Serbest Muhasebeci, %74'ünün Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olarak faaliyette bulunduğu görülmektedir. Yalova ve Bilecik illerinde faaliyet gösteren Yeminli Mali Müşavir bulunmadığı için anket yapılamamıştır.

Tablo 2: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	28	22,0	22,0	22,0
Erkek	99	78,0	78,0	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının, Tablo 2'de de görüldüğü gibi, %22'si kadın, %78'i erkektir.

Tablo 3: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	108	85,0	85,0	85,0
Bekar	19	15,0	15,0	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Tablo 3'te de görüldüğü gibi ankete katılan meslek mensuplarının %85'i evli, %15'i bekârdır.

Tablo 4: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaşlara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
21-30	8	6,3	6,3	6,3
31-40	57	44,9	44,9	51,2
41-50	36	28,3	28,3	79,5
51-60	20	15,7	15,7	95,3
61 ve üzeri	6	4,7	4,7	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların %6,3'ü 21-30 yaş arasında, %44,9'u 31-40 yaş arasında, %28,3'ü 41-50 yaş arasında, %15,7'si 51-60 yaş arasında ve %4,7'si ise 61 yaş ve üzerinde yer almaktadır.

Tablo 5: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ortaöğretim	15	11,8	11,8	11,8
Ön Lisans	20	15,7	15,7	27,6
Lisans	88	69,3	69,3	96,9
Lisansüstü	4	3,1	3,1	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının eğitim seviyesinin yüzdelik dilimlere göre dağılımları; %11,8 ortaöğretim, %15,7 ön lisans, % 69,3 lisans ve %3,1 lisansüstü şeklindedir.

Tablo 6: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1.000 TL'den az	10	7,9	8,1	8,1
1.001-1.500 TL arası	20	15,7	16,3	24,4
1.501-2.000 TL arası	36	28,3	29,3	53,7
2.001-2.500 TL arası	13	10,2	10,6	64,2
2.501-3.000 TL arası	18	14,2	14,6	78,9
3.001 TL ve fazlası	26	20,5	21,1	100,0
Cevapsız	4	3,1		
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının gelir durumları; %8,1 1.000 TL'den az, %16,3 1.001-1.500 TL arası, %29,3 1.501-2.000 TL arası, %10,6 2.001-2.500 TL arası, %14,6 2.501-3.000 TL arası ve %21,1 3.001 TL ve fazlası şeklindedir.

Tablo 7: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Yıllarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
5 yıldan az	20	15,7	15,7	15,7
6-10 yıl arası	25	19,7	19,7	35,4
11-15 yıl arası	30	23,6	23,6	59,1
16-20 yıl arası	17	13,4	13,4	72,4
21-25 yıl arası	13	10,2	10,2	82,7
26 yıldan fazla	22	17,3	17,3	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Tablo 7'de de görüldüğü gibi muhasebe meslek mensuplarının %15,7'si 5 yıldan az, %19,7'si 6-10 yıl arası, %23,6'sı 11-15 yıl arası, %13,4'ü 16-20 yıl arası, %10,2'si 21-25 yıl arası ve %17,3'ü ise 26 yıldan fazla tecrübeye sahiptir.

Tablo 8: Ankete Katılan Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Şekillerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bağımsız	116	91,3	91,3	91,3
Şirkete Bağlı	7	5,5	5,5	96,9
Bir Muhasebecinin Yanında	4	3,1	3,1	100,0
Toplam	127	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının %91,3'ünün bağımsız, %5,5'inin şirkete bağlı ve %3,1'inin ise bir muhasebecinin yanında çalıştığı görülmektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğini seçmesini etkileyen faktörler ile ilgili hipotezlere ilişkin test sonuçları Ek 2'de verilmiştir. Hipotezleri test etmek amacıyla "tek grup t-testi" kullanılmış olup, $\alpha = 0,05$ ve test değeri olarak ortak değer: **3** alınmıştır.

Ek 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğini seçmede etkili olan faktörler ile ilgili hipotezlerden 8 tanesi reddedilmiş olup diğer hipotezler kabul edilmiştir. Test sonuçlarına göre "alınan eğitimin mesleğe uygun olması", "bağımsız çalışma imkânı sunması", "mesleğin gele-

cekte de önemini koruyacağı düşüncesi”, “mesleğe duyulan özel ilgi”, “mesleğin saygın bir sosyal statü sunması”, “çalışma saatlerinin esnek olması”, “meslekte yükselme imkânının olması” ve “masa başı işlerden olması” gibi faktörlerin muhasebe mesleğinin seçilmesinde önemli olduğu görülmüştür. Bunun yanında “rol modelin muhasebe meslek mensubu olması”, “şans-kader-tesadüf”, “mesleğin gelirinin iyi olması”, “sayısal alan olması”, “zihinsel özellikler”, “meslekte kolay iş bulabilme imkânı olması”, “bir kentli mesleği olması” ve “sermaye gerektirmeyen bir meslek olması” gibi hipotezler ise istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur.

Tablo 9: KMO ve Bartlett Testi Tablosu

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Testi	0,712	
Bartlett Testi	Ki-Kare	522,556
	sd	190,000
	Anlamlılık	0,000

Tatlıdil’e göre, (2002) faktör analizi yapılmadan önce, verilerin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi gerekir. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını test etmek için KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) testi yapılmıştır. Yapılan analizde KMO değeri 0,712 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değer, olması gereken minimum değer olan 0,50’nin üzerinde çıktığı ve 1’e yakın olduğu için verilerin faktör analizine uygun bir veri seti olduğunu göstermektedir. Anlamlılık (sig) değeri 0 çıkmıştır. Bunun anlamı, bu veri seti ile faktör analizi yapılabilmektedir.

Faktör analizine başlamadan önce, muhasebe mesleğinin seçilmesinde etkili olan faktörlerin kendi aralarında korelasyonu incelenmiş ve Ek 3’de görüldüğü gibi bazı faktörler arasında yüksek derecede korelasyon olduğu görülmüştür. Faktörlerin “a” değerlerine bakıldığında hepsi %50’nin üzerindedir. Bu sonuç da, faktör analizi bakımından her bir maddenin açıklayıcılığının iyi durumda olduğunu göstermektedir.

Yapılan faktör analizi sonucu, Ek 4’te de görüldüğü gibi, muhasebe meslek mensuplarının meslek seçimini etkileyen faktörleri altı grup altında toplamak mümkün olmuştur.

Ek 5’te görüldüğü gibi, faktör analizi sonucu uygulamaya katılan muhasebe meslek mensuplarının bu mesleği seçmelerini etkileyen faktörler 6 grup altında toplanmış olup, bu faktörler de toplam varyansın %64’ünü açıklamaktadır. En fazla açıklayıcılığı olan birinci grupta, “bir kentli mesleği olması”, “zihinsel özellikler”, “mesleğin saygın bir statüsü olması”, “meslekte yükselme imkânının olması”, “gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi”, “meslekte kolay iş bulabilme imkânı olması”, “masa başı işlerden olması”, “fazla sermaye gerektirmeyen bir meslek olması” ve “mesleğin gelirinin iyi olması” gibi faktörler yer almaktadır. İkinci grupta “anne-

baba yönlendirmesi”, “çalışma saatlerinin esnek olması” ve “rol modelin muhasebe mensubu olması” faktörleri yer almaktadır. Üçüncü grupta “okul arkadaşlarından etkilenme”, “okuldaki öğretmenlerden etkilenme” ve “mesleğe duyulan özel ilgi” gibi faktörler bulunmaktadır. Dördüncü grupta “alınan eğitimin mesleğe uygun olması”, “baba mesleği olması”, beşinci grupta “bağımsız çalışma imkânı sunması”, “şans/kader/tesadüf” ve altıncı grupta ise “sayısal alan olması” gibi faktörler yer almaktadır.

6. Sonuç

Meslek seçimi bireylerin hayatlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü bireyin bundan sonraki hayatını şekillendirecek olan seçeceği meslektir. İnsanlar bilgi, beceri, yetenek, kabiliyet ve arzularına uygun olan mesleği seçtiği takdirde, mesleğini icra ederken mutlu olacak ve yaptığı işten zevk alacaktır. Aksi durumda, yani bilgi, beceri, yetenek, kabiliyet ve arzusuna uygun olmayan mesleği seçen birey ise mutsuz olacaktır.

Bireylerin meslek seçimi sürecinde, meslek seçimini etkileyen birçok faktör bulunmakta ve bu faktörlerin bireyler üzerindeki etkileri farklı derecelerde olmaktadır. Bütün mesleklerde olduğu gibi, muhasebe mesleğinde de meslek seçimini farklı düzeylerde etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmada, literatür taraması ve muhasebe meslek mensupları ile yapılan görüşmeler doğrultusunda muhasebe mesleğinin seçimini etkileyebileceği düşünülen 20 tane faktör belirlenmiştir. Aynı zamanda bu faktörler birer hipotez olarak kabul edilip t-testi’ne tabi tutulmuştur. Yapılan t-testi sonuçlarına göre; alınan eğitimin mesleğe uygun olması, bağımsız çalışma imkânı sunması, mesleğin gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi, mesleğe duyulan özel ilgi, mesleğin saygın bir sosyal statü sunması, çalışma saatlerinin esnek olması, meslekte yükselme imkânının olması, masa başı işlerden olması kabul edilen hipotezlerdir. Buna karşın; rol modelin muhasebe meslek mensubu olması, şans-kader-tesadüf, mesleğin gelirinin iyi olması, sayısal alan olması, zihinsel özellikler, meslekte kolay iş bulabilme imkânı olması, bir kentli mesleği olması ve fazla sermaye gerektirmeyen bir meslek olması gibi hipotezler reddedilmiştir.

Daha sonra, verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek için KMO testi yapılmış ve verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucu, belirlenen 20 faktör, anlamlı 6 grup faktöre indirgenmiştir. En fazla açıklayıcılığı olan birinci gruptaki faktörler, genelde mesleğin imkânlarını içeren faktörlerden oluşmaktadır. Örneğin; masa başı işlerden olması, fazla sermaye gerektirmeyen bir meslek olması, mesleğin gelirinin iyi olması vs. Açıklayıcılık bakımından ikinci grupta yer alan faktörler ise, genel olarak yönlendirmeye yönelik faktörlerden oluşmaktadır. Örneğin; anne-baba yönlendirmesi vs. Üçüncü grup faktörler ise, genel itibarıyla çevresel faktörlerden oluşmaktadır. Örneğin; okul arkadaşlarından etkilenme, okuldaki öğretmenlerden etkilenme gibi. Dördüncü grupta alınan eğitimin mesleğe uygun olması, baba mesleği olması, beşinci grupta bağımsız çalışma

imkânı sunması, şans/kader/tesadüf ve altıncı grupta ise sayısal alan olması gibi faktörler yer almaktadır.

Çalışmada yapılan faktör analizi sonucunda; mesleğin saygın bir sosyal statü sunması, mesleğin masa başı işlerden olması, mesleğin gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi, bir kentli mesleği olması ve mesleğin gelirinin iyi olması açıklayıcılığı yüksek olan faktörler olarak belirlenmiştir.

Muhasebe mesleğinin seçilmesini etkilediği düşünülen 20 faktörün, istatistikî olarak ortalamalarına bakıldığında muhasebe mesleğinin seçilmesinde en önemli faktörler önem sırasına göre şunlardan oluşmaktadır:

- Alınan eğitimin mesleğe uygun olması,
- Mesleğin bağımsız çalışma imkânı sunması,
- Mesleğin gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi,
- Mesleğe duyulan özel ilgi,
- Mesleğin saygın bir sosyal statü sunması,
- Çalışma saatlerinin esnek olması,
- Meslekte yükselme imkânının olması,
- Mesleğin masa başı işlerden olması gibi faktörlerdir.

Bunun yanında, meslek seçiminde en önemsiz görülen faktörler “okul arkadaşlarından etkilenme” ve “baba mesleği olması” faktörleridir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar, Ömürbek ve Usul’ün (2008) muhasebe mesleğinin seçilmesini etkileyen faktörlerin tespiti ile ilgili yaptığı araştırma sonuçları ile genel itibarıyla paralellik göstermektedir. Fakat Ömürbek ve Usul’ün (2008) çalışmasında “çalışma saatlerinin esnek olması”, mesleği seçmede önemli bir etken olarak görülmemiş iken, bu çalışmada “çalışma saatlerinin esnek olması” önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın önemli görülen bir sonucu da muhasebe meslek mensuplarının, muhasebe mesleğini seçerken genel olarak bilinçli oldukları ve isteklerine göre karar verdikleri görülmektedir. Dolayısıyla muhasebe mesleğini seçerken bireylerin en az etkilendiği unsurların çevresel faktörler olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

AHMADI, M., M.M. HELMS ve P. NODOUSHANI (1995), “A Factor-Analytic Approach Profiling Job Selection Differences of Male and Female Accountants”, *Managerial Auditing Journal*, Vol. Iss:7, 17-24.

AKBULUT, Y. (1999), “Meslek Ahlakı Kriterleri ve Muhasebe Mesleği Üzerine Bir Araştırma”, *Möдав, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Sayı 1.

AYBOĞA, H. (2003), "Globalleşme Sürecinde Ülkemizde Muhasebe Mesleği ve Meslek Mensuplarının Eğitimi", Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 18, Sayı 1.

BROWN, D. (2002). "The Role of Work and Cultural Values in Occupational Choice, Satisfaction, and Success: A Theoretical Statement". Journal of Counseling & Development, Vol. 80, Winter, 48-56.

CAN, A.V., N.KARACA ve A.GÖKGÖZ (2010), "Balkan Kökenli Muhasebecilerin Muhasebe Mesleğini Seçme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği", 2. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi, Prizen-Kosova.

ÇOLAKLAR H. (2004), "Profesyonellik ve Kütüphanecilik Mesleği",

<http://www.istanbul.kutuphaneci.org.tr/bulten/2004/mart04.pdf>, 25.06.2010.

DİNÇ, E. (2008), "Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksek Okulu – Muhasebe Programı Üzerine Bir Araştırma", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, ss: 90-106.

DURER, S. (2010), "Muhasebe Alanında Ders Veren ve Araştırma Yapan Akademisyenlerin Meslek Tercihinde Etkili Olan Faktörler", Marmara Üniversitesi Anket Sistemi, Anket No:240, <http://anket.marmara.edu.tr/v2/survey.php?sid=240>, 10.02.2010.

DÜZMEN S. (2003), "Muhasebe Mesleğinde Etik", Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.

GENÇ, G., A. KAYA, M. GENÇ (2007), "İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler", İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Güz-2007, 8(14), 49-63.

İBİŞ, C. (2002), "Bilgi Çağında Muhasebecilik Mesleğinin Geleceği ve Yeni Muhasebeci Kimliği", XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi, TÜRMOB Yayınları, 199, İstanbul.

KUZGUN, Y. (2000), "Meslek Danışmanlığı", Doğu Matbaası, 2. Baskı, Ankara.

ÖMÜRBEK, V. ve H.USUL (2008), "Muhasebe Mesleğinin Seçilmesinde Etkin Olan Etkenlerin Faktör Analiziyle İncelenmesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ocak-2008, Sayı:37, 164-173.

PETT, M.A., LACKEY, N.R. ve SULLIVAN, J.J. (2003), "Making Sense Of Factor Analysis", Sage Pres.

SARIKAYA, T. ve L.KHORSHID (2009), “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Bahar-2009, 7(2), 393-423.

SEVİĞ, V. (2001), “Meslek Etiği”, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/57MaliCozum/05-%2057VeysiSevig.doc>, 25.06.2010.

TATLIDİL, H. (2002), “Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz”, Akademi Matbaası, Ankara.

TOKAR, D.M., A.R., FISHER, L.M., SUBICH (1998). “Personality and Vocational Behavior: A Selective Review of the Literature”, Journal of Vocational Behavior, 53, 115-153.

ÜNALAN, Ş. (2001), “Hayatta Önemli Bir Dönüm Noktası: Meslek Seçimi”, İlk Adım Dergisi, Ekim – 2001.

YANIKKEREM, E., S.ALTINPARMAK ve G.KARADENİZ (2004), “Gençlerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler ve Benlik Saygıları”, Nursing Forum Dergisi, 7(2), 61-62.

YILDIZ F.(2001), “Muhasebe Mesleğinde Meslek Ahlakının Önemi ve Mesleğin Saygınlığını Azaltan Etmenler”, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Dergisi Sosyal Bilimler C Serisi, Cilt 1, Sayı: 2.

Ek 1: Anket Formu

Sayın Muhasebe Meslek Mensubu,

Bilecik ve Yalova İllerinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensupları üzerinde, meslek mensuplarının muhasebe mesleğini seçmesini etkileyen faktörlerin önem derecesini tespit etmeye yönelik bir araştırma yapıyoruz. Akademik amaçlı yapılan bu çalışmaya vereceğiniz destek bizler için önemlidir. Bulgu ve sonuçların akademik dergilerde yayınlanması planlanmaktadır. Anketimize katılarak çalışmamıza katkıda bulunacağınızı umar, teşekkür ederiz. Saygılarımızla...

1. Aşağıda verilen faktörlerin muhasebe mesleğini seçmenizdeki rolünü ilgili yere X yazmak suretiyle belirtiniz.

No	FAKTÖRLER	(1) Hiçbir Rolü Yoktur	(2) Rolü Yoktur	(3) Kararsızım	(4) Rolü Vardır	(5) Büyük Rolü Vardır
1.	Anne-baba yönlendirmesi					
2.	Okul arkadaşlarından etkilenme					
3.	Okuldaki eğitimden etkilenme					
4.	Rol modelin (örnek alınan kişinin) muhasebe meslek mensubu olması					
5.	Şans/Kader/Tesadüf					
6.	Mesleğin gelirinin iyi olması					
7.	Alınan eğitimin mesleğe uygun olması					
8.	Mesleğin saygın bir sosyal statü sunması					
9.	Mesleğe duyulan özel ilgi					
10.	Sayısal alan olması					
11.	Bağımsız çalışma imkânı sunması					
12.	Baba mesleği olması					
13.	Zihinsel özellikler					
14.	Meslekte kolay iş bulabilme imkânı olması					
15.	Meslekte yükselme imkânının olması					
16.	Bir kentli mesleği olması					
17.	Gelecekte de önemini koruyacağı düşüncesi					
18.	Fazla sermaye gerektirmeyen bir meslek olması					
19.	Masa başı işlerden olması					
20.	Çalışma saatlerinin esnek olması					

2. Genel ve Demografik Sorular**- Muhasebe Meslek Mensubu Olarak Unvanınız:**

SM SMMM YMM

- Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

- Medeni Haliniz:

Evli Bekar

- Yaşınız:

21-30 31-40 41-50

51-60 61 ve üzeri

- Eğitim Düzeyiniz

Ortaöğretim Ön Lisans

Lisans Lisansüstü

- Gelir Düzeyiniz (TL cinsinden)

1.000'den az 1.001 – 1.500 1.501 – 2.000

2001 – 2.500 2501 – 3.000 3.000'den fazla

- Meslekteki Yılıınız:

5 yıldan az 6 – 10 yıl arası 11 – 15 yıl arası

16 - 20 yıl arası 21 – 25 yıl arası 26 yıldan fazla

- Çalışma Şekliniz:

Bağımsız Şirkete bağlı Bir muhasebecinin yanında.

Ek 2: Hipotezler İçin t-testi Tablosu¹

	N	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	P	Sonuç
MSF1	121	2,5785	1,56393	-2,965	,004	Kabul
MSF2	119	1,9496	1,22716	-9,338	,000	Kabul
MSF3	120	2,2917	1,49731	-5,182	,000	Kabul
MSF4	117	3,0000	1,58658	,000	1,000	Ret
MSF5	124	2,9597	1,59470	-,282	,779	Ret
MSF6	117	3,1795	1,22203	1,589	,115	Ret
MSF7	123	4,2358	,92401	14,833	,000	Kabul
MSF8	117	3,8120	1,10587	7,942	,000	Kabul
MSF9	123	3,8130	1,14053	7,906	,000	Kabul
MSF10	120	2,9083	1,37807	-,729	,468	Ret
MSF11	124	4,1290	1,16149	10,824	,000	Kabul
MSF12	121	1,4628	1,01687	-16,629	,000	Kabul
MSF13	90	2,9222	1,52306	-,484	,629	Ret
MSF14	118	2,9153	1,29810	-,709	,480	Ret
MSF15	114	3,3070	1,40874	2,327	,022	Kabul
MSF16	118	2,8559	1,47501	-1,061	,291	Ret
MSF17	116	3,8793	1,10458	8,574	,000	Kabul
MSF18	116	3,0000	1,31215	,000	1,000	Ret
MSF19	114	3,2895	1,30162	2,375	,019	Kabul
MSF20	120	3,5167	1,30920	4,323	,000	Kabul

¹ Anketin ölçeği; (1) Hiçbir rolü yoktur, (2) Rolü yoktur, (3) Kararsızım, (4) Rolü vardır (5) Büyük rolü vardır şeklindedir. Anketteki faktörler gereksiz tekrardan kaçınmak amacıyla MSF1, MSF2 şeklinde kod verilmiştir. Ayrıca uygulanan anket formu Ek 1'de verilmiştir.

Ek 3: Anti-Image Korelasyon Tablosu¹

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
M1	„684 ^a	-.123	-.181	-.105	.196	.097	-.149	-.002	-.104	.007	.139	-.233	-.136	-.160	-.141	.304	.018	-.005	-.142	-.040
M2	.123	„572 ^a	-.596	.153	-.082	-.047	.016	.145	-.087	.026	-.095	.021	-.039	-.074	.010	-.025	.219	-.222	.074	-.063
M3	- .181	-.596	„589 ^a	-.254	.033	.104	-.003	-.051	.129	.033	.019	-.090	-.083	.164	.032	-.200	-.231	.195	-.032	.128
M4	- .105	.153	-.254	„601 ^a	-.031	-.080	.182	-.133	-.258	-.165	.076	-.033	.085	-.229	.183	.071	.058	-.070	-.108	.190
M5	.196	-.082	.033	-.031	„542 ^a	-.034	-.005	.012	.361	-.121	-.024	.002	-.125	.042	-.088	.010	.141	-.129	-.069	-.107
M6	.097	-.047	.104	-.080	-.034	„758 ^a	-.201	-.226	-.147	.131	.154	-.055	-.176	-.038	-.125	-.006	.093	.095	-.093	-.059
M7	- .149	.016	-.003	.182	-.005	-.201	„638 ^a	-.037	-.088	.008	.087	.088	-.149	-.096	.199	-.170	.023	.114	-.032	.084
M8	- .002	.145	-.051	-.133	.012	-.226	-.037	„866 ^a	-.097	-.028	-.126	.028	-.010	.096	-.129	-.213	-.189	-.154	.036	.052
M9	- .104	-.087	.129	-.258	.361	-.147	-.088	-.097	„620 ^a	-.216	-.063	.066	-.027	.216	-.235	.031	-.006	-.045	.147	-.201
M10	.007	.026	.033	-.165	-.121	.131	.008	-.028	-.216	„703 ^a	.012	-.088	-.442	.101	-.137	-.122	.091	.146	-.171	.209
M11	.139	-.095	.019	.076	-.024	.154	.087	-.126	-.063	.012	„609 ^a	.009	-.396	.201	.157	-.154	-.135	.118	.049	-.172
M12	- .233	.021	-.090	-.033	.002	-.055	.088	.028	.066	-.088	.009	„612 ^a	-.021	.224	-.006	-.222	.106	-.223	.042	.016
M13	- .136	-.039	-.083	.085	-.125	-.176	-.149	-.010	-.027	-.442	-.396	-.021	„719 ^a	-.403	.125	.099	-.166	-.048	.140	-.048
M14	- .160	-.074	.164	-.229	.042	-.038	-.096	.096	.216	.101	.201	.224	-.403	„677 ^a	-.271	-.401	.082	-.273	.125	.028
M15	- .141	.010	.032	.183	-.088	-.125	.199	-.129	-.235	-.137	.157	-.006	.125	-.271	„772 ^a	-.171	-.298	.107	-.148	.125
M16	.304	-.025	-.200	.071	.010	-.006	-.170	-.213	.031	-.122	-.154	-.222	.099	-.401	-.171	„788 ^a	-.043	.019	-.226	-.212
M17	.018	.219	-.231	.058	.141	.093	.023	-.189	-.006	.091	-.135	.106	-.166	.082	-.298	-.043	„796 ^a	-.243	-.138	-.152
M18	- .005	-.222	.195	-.070	-.129	.095	.114	-.154	-.045	.146	.118	-.223	-.048	-.273	.107	.019	-.243	„736 ^a	-.164	-.122
M19	- .142	.074	-.032	-.108	-.069	-.093	-.032	.036	.147	-.171	.049	.042	.140	.125	-.148	-.226	-.138	-.164	„801 ^a	-.236
M20	- .040	-.063	.128	.190	-.107	-.059	.084	.052	-.201	.209	-.172	.016	-.048	.028	.125	-.212	-.152	-.122	-.236	„723 ^a

¹ Tablonun satır ve sütunlarında 1'den 20'ye kadar belirtilen numaralar, anketteki faktörleri belirtmektedir.

Ek 4: Toplam Varyans Açıklama Tablosu

Faktörler	İlk Öz Değer			Ortaya Çıkan Faktörlerin Toplam Yükleri		
	Toplam	Varyans Yüzdəsi	Kümülatif Yüzde	Toplam	Varyans Yüzdəsi	Kümülatif Yüzde
1	,908	24,540	24,540	4,908	24,540	24,540
2	,131	10,653	35,192	2,131	10,653	35,192
3	,829	9,145	44,337	1,829	9,145	44,337
4	,455	7,277	51,614	1,455	7,277	51,614
5	,380	6,901	58,514	1,380	6,901	58,514
6	,117	5,586	64,101	1,117	5,586	64,101
7	,900	4,501	68,601			
8	,856	4,281	72,882			
9	,786	3,928	76,810			
10	,718	3,589	80,399			
11	,680	3,402	83,801			
12	,579	2,893	86,694			
13	,522	2,610	89,304			
14	,452	2,260	91,564			
15	,406	2,032	93,595			
16	,372	1,861	95,456			
17	,261	1,307	96,763			
18	,243	1,217	97,981			
19	,226	1,132	99,113			
20	,177	,887	100,000			

Ek 5: Matris Bileşenleri Tablosu

	Faktörler					
	1	2	3	4	5	6
MSF16	,767					
MSF13	,669					
MSF8	,666					
MSF15	,660					
MSF17	,660					
MSF14	,647					
MSF19	,581					
MSF18	,553					
MSF6	,454					
MSF1		,631				
MSF20		-,566				
MSF4		,555				
MSF2			,668			
MSF3			,521			
MSF9			-,482			
MSF7				,511		
MSF12				-,318		
MSF11					,516	
MSF5					-,445	
MSF10						,522